

<https://doi.org/10.26565/2220-8089-2025-48-05>

УДК: 324 [342.8]

Антон Олександрович Авксентьєв

старший викладач кафедри політології, канд. політ. наук,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022

a.avksentiev@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0003-0442-2561>

ЕЛЕКТОРАЛЬНА СИСТЕМА ДЛЯ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ АЛЬТЕРНАТИВИ ДЛЯ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ

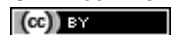
Досліджується проблема вибору оптимальної електоральної системи для перших повоєнних виборів до Верховної Ради. Аргументується, що формат виборчої системи матиме вагомий вплив на репрезентативність та інституційну спроможність парламенту. Розглянуто еволюцію виборчої системи в Україні та конкретні типи електоральних моделей, застосовані на парламентських виборах 1994-2019 років. Обґрунтовано, що електоральна модель, закладена в чинний Виборчий кодекс, є системою з «гнучкими» (або «напіввідкритими»), а не «відкритими» списками. Виокремлено 4 типи електоральних систем як актуальні альтернативи для проведення перших повоєнних парламентських виборів: пропорційна з закритими списками, змішана паралельна, дворівнева пропорційна система з гнучкими регіональними списками (згідно з чинним Виборчим кодексом) та її модифікація, запропонована в законопроекті №13464. Проведено компаративний аналіз цих електоральних моделей на відповідність 10 основним критеріям. За результатами компаративного аналізу доведена доцільність збереження чинної системи як основи для проведення парламентських виборів у повоєнний період. Дослідження спирається не лише на теоретичну базу, але й на емпіричні дані щодо апробації цієї системи на місцевих виборах 2020 року. Аналіз досвіду застосування електоральної моделі на місцевих виборах дозволив розробити практичні рекомендації щодо її перетворення на систему «відкритих списків». Перехід до «відкритих списків» має посилити вплив преференційного голосування виборців та зменшити контроль партійних керівників над розподілом мандатів. Ці рекомендації узгоджуються з даними соціологічних та експертних опитувань. Результати дослідження можуть бути використані як аналітична база для вдосконалення виборчого законодавства та ухвалення обґрунтованих рішень щодо електоральної системи у перехідний повоєнний період.

Ключові слова: *електоральні системи, парламентські вибори, повоєнні вибори, виборчий кодекс, гнучкі списки, відкриті списки, російсько-українська війна, Україна.*

Як цитувати: Авксентьєв, А.О. 2025. Електоральна система для повоєнної України: актуальні альтернативи для парламентських виборів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології»* 48: 51-59. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2025-48-05>

In cites: Avksentiev, Anton. 2025. Electoral System for Post-War Ukraine: Current Alternatives for Parliamentary Elections. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»* 48: 51-59. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2025-48-05> (in Ukrainian)

© Авксентьєв А.О., 2025.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Після завершення активної фази повномасштабної війни Україна зіткнеться з необхідністю проведення президентських, парламентських та місцевих виборів. При цьому процес підготовки до майбутніх виборів має відбуватися завчасно, оскільки організація перших повоєнних виборів пов'язана з низкою дійсно безпрецедентних викликів. Наразі ці виклики активно обговорюються як у рамках академічної дискусії, так і в більш широких суспільно-політичних форматах. У цьому дослідженні ми фокусуємось на одному з ключових проблемних питань щодо майбутніх виборів – типі електоральної системи для обрання депутатів Верховної Ради. Ми підходимо до категорії «виборчої системи» у вузькому сенсі як способі переведення голосів виборців у депутатські мандати. Актуальність теми посилюється тим, що тип виборчої системи матиме критичне значення не лише для політичної конкуренції, а й для довіри громадян до результатів голосування, репрезентативності парламенту, його інституційної спроможності та стійкості демократичних процедур у довгостроковій перспективі.

В українській політології дослідження виборчих систем має ґрунтовну традицію, огляд якої міг би стати предметом окремої наукової статті. Свій внесок у розробку цієї проблематики зробили сотні вітчизняних дослідників, серед яких М. Афанасьєва, Р. Балабан, Т. Бевз, Г. Зеленько, І. Жданов, Ю. Ключковський, А. Колодій, Л. Кочубей, А. Круглашов, В. Лебедюк, В. Литвин, Б. Мохончук, У. Мовчан, Ю. Остапець, І. Поліщук, М. Рибачук, А. Романюк, О. Романюк, О. Ромців, М. Ставнійчук, О. Фісун, Ю. Шведа, Ю. Якименко та інші. Безпосередньо в контексті нашого дослідження особливої уваги також заслуговують опубліковані вже під час повномасштабного вторгнення аналітичні розробки українських «think tanks» на кшталт «Опори», «Чесно»,

«Центру Разумкова», «IFES Ukraine». Водночас попри активну наукову й експертну увагу до теми, питання вибору конкретної моделі електоральної системи для повоєнного періоду залишається відкритим. У публічному просторі вже озвучуються взаємовиключні підходи – від повернення до послідовного вдосконалення чинної пропорційної моделі з «гнучкими» (або «напіввідкритими») регіональними списками. Відповідно, *мета* цієї статті – визначити оптимальний тип виборчої системи для перших повоєнних парламентських виборів в Україні та сформулювати рекомендації щодо необхідних нормативно-правових змін для її впровадження.

Електоральне реформування. Еволюція виборчої системи в Україні характеризувалась постійними змінами та експериментами з правилами обрання народних депутатів. З моменту здобуття незалежності в Україні відбулося вісім парламентських кампаній, під час яких застосовувались три різні типи електоральних систем. На перших виборах у 1994 р. застосовувалась мажоритарна система абсолютної більшості. На виборах 2006 та 2007 років – пропорційна система з закритими списками та єдиним загальнодержавним багатомандатним округом. Найчастіше (у 1998, 2002, 2012, 2014 та 2019 роках) парламент обирався за змішаною паралельною системою, яка поєднувала мажоритарну модель відносної більшості в одномандатних округах та пропорційну компоненту з закритими списками. У попередніх дослідженнях нами вже аналізувались політичні та інституційні ефекти від застосування різних електоральних моделей (Авксентьев 2017). Для зручності узагальнення основні параметри правил обрання народних депутатів наведено у «Таблиці 1», яка демонструє динаміку змін виборчої системи в Україні протягом 1994 – 2019 років.

Таблиця 1.

**Електоральні системи на виборах до Верховної Ради (1994-2019) /
Electoral systems in elections to the Verkhovna Rada (1994-2019)**

Рік / Year	Система / System	Бар'єр / Threshold (%)	Парламентські партії / Parliamentary parties	% партії- переможця / % of the winning party	Голоси за непрохідні партії / Votes for non-passing parties (%)
1994	Мажоритарна / Majority	-	-	-	-
1998	Змішана / Mixed	4	8	24,65	32,24
2002	Змішана / Mixed	4	6	23,57	24,28
2006	Пропорційна / Proportional	3	5	32,14	22,27

2007	Пропорційна Proportional	3	5	34,37	11,42
2012	Змішана / Mixed	5	5	30,00	6,88
2014	Змішана / Mixed	5	6	22,14	22,53
2019	Змішана / Mixed	5	5	43,16	21,69

Джерело: самостійно складно автором на основі даних ЦВК

Наприкінці 2019 року набув чинності Виборчий кодекс України, який запроваджував нову електоральну модель для парламентських виборів – дворівневу пропорційну систему з «гнучкими» (або напіввідкритими) списками та багатомандатними регіональними округами. Ця модель ще жодного разу на практиці не застосовувалась по відношенню до парламентських виборів в Україні, але була апробована на місцевих виборах 2020 року. Наше окреме дослідження цієї апробації виявило поєднання високого рівня готовності виборців до преференційного голосування з закладеним у систему обмеженням їхнього реального впливу на персональний розподіл мандатів між кандидатами (Фісун, Авксентьев 2021). Тож, називати чинну модель «системою відкритих списків», вочевидь, некоректно – її алгоритм відповідає тому, що в англійській політології позначається як «flexible lists» («гнучкі списки») або «semi-open lists» («напіввідкриті списки»). Однак із точки зору демократичних стандартів і можливостей впливу виборців на персональний склад рад чинна система є набагато кращою, ніж пропорційна система з закритими списками, де проходження кандидатів залежить від номеру, який їм присвоїть партійне керівництво на з'їзді.

У листопаді 2023 р. керівництво Верховної Ради, голови парламентських фракцій та депутатських груп підписали зобов'язання зберегти для парламентських і місцевих виборів основу чинної системи та наблизити її до моделі «відкритих списків» (Висновки, прийняті під час дев'ятого Діалогу Жана Моне 2023). Однак у 2025 р. позиція діючого парламенту щодо виборчої системи виглядає вже не такою консолідованою. Зокрема, голова парламентського підкомітету з питань виборів Аліна Загоруйко висловила доволі поширену думку на користь пропорційної системи з закритими списками для перших повоєнних виборів через «легке адміністрування та просту логістику» (Яшук 2025). Своїх прихильників, особливо серед депутатів-мажоритарників, має й змішана електоральна система, за якою проводились три останні парламентські виборчі кампанії. Натомість голова Верховної Ради Руслан Стефанчук разом із

депутатами від фракції «Батьківщина» виступив співініціатором законопроекту №13464 щодо внесення змін у Виборчий кодекс та корегування чинної системи. Отже, у повоєнному контексті Україна знову опиняється перед вибором між кількома конкуруючими електоральними моделями. У цій ситуації доцільним виглядає порівняння різних типів систем, які фігурують у політичних дискусіях і мають істотні шанси бути використаними для перших повоєнних виборів.

Альтернативи для повоєнних виборів. Далі представлено компаративний аналіз чотирьох таких альтернатив: пропорційної із закритими списками, змішаної паралельної моделі, чинної системи (за Виборчим кодексом), а також її модифікації, запропонованій у законопроекті №13464. Передусім коротко охарактеризуємо принципи функціонування кожної з чотирьох моделей, а також їхні основні переваги й недоліки.

Пропорційна система з закритими списками. Ця електоральна модель передбачає єдиний багатомандатний округ, у якому виборці голосують за партії, що самостійно формують та визначають черговість кандидатів у виборчих списках. В Україні пропорційна система з закритими списками використовувалась на парламентських виборах 2006 та 2007 років. Аналізуючи саме цей український досвід, американський дослідник Б. Мораскі дійшов висновку, що система закритих списків може зміцнювати партійну дисципліну й контроль, але це відбувається за рахунок зниження прозорості, відповідальності депутатів перед виборцями та внутрішньопартійної конкуренції (Moraski 2017). Аргумент щодо зміцнення партійної дисципліни знаходить своє підтвердження й у дослідженні І. Садовські та Н. Погорілої. Їхній кількісний аналіз «міжфракційної міграції» депутатів різних парламентських скликань засвідчив, що за пропорційної системи закритих списків рівень переходів між фракціями був нижчим, ніж за змішаної системи (Sadowski, Pohorila 2017). На думку дослідниць, це створює дилему між стабільністю парламенту та підзвітністю депутатів перед виборцями, зв'язок із якими значно послаблюється за такої електоральної

моделі. Ця аргументація також пояснює, чому українські політичні партії природно тяжіють до закритих списків – контроль над черговістю кандидатів у списках дозволяє відтворювати практику торгівлі «прохідними місцями». Водночас, у публічному дискурсі повернення до закритих списків часто обґрунтовується міркуваннями організаційної доцільності: простота системи для виборців та членів комісій, швидший підрахунок голосів, уніфікований бюлетень для всіх округів (включно з закордонним), зменшення внутрішньої конфліктності всередині партій.

Змішана паралельна система. Ця модель поєднує дві складові представництва: половина депутатів обирається за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних округах, а інша половина – за пропорційною системою з закритими списками в єдиному загальнодержавному окрузі. Саме ця електоральна формула застосовувалась в Україні найчастіше – на парламентських виборах 1998, 2002, 2012, 2014 та 2019 років. Її перевага, на думку низки дослідників, полягає у можливості поєднати плюси обох систем – територіальне представництво та елемент партійної пропорційності. В українському контексті часто підкреслюється, що мажоритарна складова забезпечує прямий зв'язок між виборцем і депутатом, дозволяє врахувати регіональне різноманіття та дає виборцям можливість впливати на персональний склад парламенту. Також аргументом на користь змішаної системи з мажоритарною складовою є можливість самовисування для незалежних кандидатів. Водночас практика застосування змішаної системи в Україні виявила низку суттєвих недоліків. Вітчизняні дослідниці О. Ромців та Л. Микієвич у своєму аналітичному пошуку оптимальної виборчої моделі для України акцентують увагу на «втрачених голосах»: підтримка всіх кандидатів-мажоритарників, які не посіли перші місця в округах, взагалі ніяк не конвертується в мандати (Romtsiv, Mykiiievych 2023). Поширеним аргументом проти мажоритарної складової також є високий рівень клієнталізму – в багатьох випадках одномандатні округи породжують залежність обраних депутатів не стільки від виборців, скільки від локальних фінансово-промислових груп. У численних публікаціях українських «think tanks» (передусім, «Опори» та «Чесно») мажоритарна складова виборчої системи критикувалася за прояви прямого і непрямого підкупу виборців, а також використан-

ня адміністративного ресурсу. Досвід застосування цієї системи в Україні засвідчив, що мажоритарна складова дає неконкурентні переваги партії влади, а також сприяє «міжфракційній міграції» в парламенті та утворенню нових депутатських груп (переважно з мажоритарників), які викривляють результати голосування за партії. Однак до всіх цих критичних аргументів у воєнному контексті додається ще й «дилема окупованих округів». На парламентських виборах 2014 та 2019 років вибори на окупованих територіях не проводились, але відповідні мажоритарні округи залишались вакантними. Через це Верховна Рада обиралася не в повному конституційному складі – 421 депутат у 2014 році та 424 депутати в 2019 році. Однак після повномасштабного вторгнення кількість окупованих округів збільшилась вдвічі – станом на середину 2025 року повністю окуповано або окуповано переважну більшість території 55 мажоритарних округів із 225. Відповідно, обрання парламенту в неповному складі може негативно позначитися на його дієздатності. Ще один критичний аргумент полягає в тому, що через значну внутрішню міграцію при незмінних контурах одномандатних округів суттєво порушується принцип рівності голосів виборців – депутати-мажоритарники представлятимуть дуже різні за чисельністю виборців округи. А мільйони українців із «закордонного виборчого округу» взагалі будуть позбавлені мажоритарного представництва, що також не відповідає принципу рівності. Тож, попри звичність змішаної системи для українських виборців та політичних суб'єктів, її недоліки в нинішніх умовах стають більш виразними, ніж її переваги.

Дворівнева пропорційна система з гнучкими регіональними списками. Ця електоральна модель, закріплена у чинному Виборчому кодексі України, передбачає формування Верховної Ради за дворівневою пропорційною системою. Політичні партії висувують єдиний загальнонаціональний список із фіксованою черговістю, з якого перші дев'ять кандидатів автоматично отримують мандати в разі подолання партією 5% виборчого бар'єру. Решта кандидатів одночасно включаються до одного з 25 регіональних списків. Виборець голосує за партію та має право преференційно підтримати одного кандидата з регіонального списку цієї партії (Виборчий кодекс України 2019). Проте для зміщення позиції в списку кандидат повинен подолати бар'єр у 25% від виборчої квоти («ціни» одного мандату в голосах), що на

практиці різко обмежує ефект преференційного голосування. Саме тому модель класифікується як система з «гнучкими» (flexible) або «напіввідкритими» (semi-open) списками, на відміну від повністю відкритих, де виборець має визначальний вплив на персональний розподіл мандатів. Наш аналіз виборів до Харківської обласної ради 2020 року показав, що через наявність цього бар'єру в 25% від виборчої квоти, а також через розподіл частини мандатів на рівні єдиних закритих списків партій лише 20% депутатів було обрано саме завдяки преференційним голосам виборців (Фісун, Авксентьев 2020). Поза тим, «гнучкі» списки – це вже крок уперед із точки зору впливу виборців на персональний склад ради, порівняно з закритими списками. На перевагах чинної електоральної системи в контексті парламентських виборів наголошує вітчизняна дослідниця О. Ромців (щоправда, називаючи цю модель системою «відкритих списків»). Зокрема, вона відзначає мінімізацію «втрачених голосів», зменшення можливостей для електоральних маніпуляцій та адміністративного ресурсу, підвищення зацікавленості громадян виборчим процесом, посилення зв'язку між кандидатами та виборцями (Ромців 2023). Водночас система часто критикується за складність для виборців та членів комісій, обмежений вплив преференційного голосування, партійну монополію на висунення кандидатів. У повоєнних умовах ця система наражається і на нові виклики, пов'язані з масштабною внутрішньою та зовнішньою міграцією, що може призвести до дисбалансу регіонального представництва. Зокрема, ці міграційні виклики розглядаються в дослідженні Ю. Ключковського та В. Венгера, де автори акцентують увагу на необхідності забезпечення рівної «ваги» голосів виборців у різних округах (Ключковський, Венгер 2023: 37).

Виборча система згідно з законопроектом №13464. У липні 2025 року в парламенті було зареєстровано законопроект №13464 щодо внесення змін до Виборчого

кодексу України, який передбачає істотну трансформацію чинної електоральної системи. Серед ініціаторів законопроекту – 30 народних депутатів, включно з головою Верховної Ради Русланом Стефанчуком (Проект Закону про внесення змін до Виборчого кодексу України 2025). Ключове нововведення, що заслуговує на позитивну оцінку – це скасування бар'єру у вигляді 25% від виборчої квоти для просування кандидатів у регіональних списках. Також пропонується відмінити автоматичне здобуття мандатів «першою дев'яткою» єдиних списків партій. Однак, якщо ці зміни потенційно посилюють вплив преференційного голосування виборців, то інші положення законопроекту, навпаки, його нівелюють. Автори пропонують гарантовано надавати мандат першим номерам регіональних списків, незалежно від кількості преференційних голосів за них (за умови що сумарно в регіоні партія здобула право щонайменше на один мандат). Ще одним важливим нюансом є пропозиція зараховувати всі голоси за партію без преференційної підтримки конкретного кандидата на користь єдиного загальнодержавного, а не регіонального списку цієї партії. Фактично це збільшить кількість мандатів, що розподіляється на рівні єдиних загальнодержавних списків – відповідно, зменшить вплив преференційного голосування виборців. Саме ці новації законопроекту найбільше впливають на виборчу систему, однак автори зачіпають і інші аспекти (формат бюлетеню, гендерні квоти, кількість кандидатів у регіональних списках тощо). Детальний аналіз законопроекту №13464 здійснила громадянська мережа «Опора» із загальною критичною оцінкою запропонованої моделі (Савчук та ін. 2025).

Результати компаративного аналізу. Для узагальнення компаративного аналізу представлених чотирьох електоральних систем нами було обрано 10 основних критеріїв. Ступінь відповідності систем цим критеріям наведено нижче в «таблиці 2».

Таблиця 2.

Компаративний аналіз електоральних систем / Comparative analysis of electoral systems

	Пропорційна (закриті списки) / Proportional (closed lists)	Змішана Mixed	Виборчий кодекс / Electoral code	Законопроект №13464 / Bill №13464
Складність системи / System complexity	проста / easy	проста / easy	середня / medium	середня / medium
Вплив виборця на склад / Voter influence on seats	низький / low	середній / medium	високий / high	середній / medium
Регіональна пропорція /	низька /	середня /	висока /	висока /

Regional proportionality	low	medium	high	high
«Втрачені голоси» / «Wasted vote»	менше / less	більше / more	менше / less	менше / less
Опція самовисування / Self-nomination option	ні / no	так / yes	ні / no	ні / no
Зв'язок депутата з округом / MP–district link	відсутній / none	сильний / strong	середній / medium	середній / medium
Ризик продажу мандатів / Risk of seat-selling	високий / high	середній / medium	середній / medium	високий / high
Ризик електоральних маніпуляцій / Risk of electoral manipulation	середній / medium	високий / high	середній / medium	середній / medium
Інституційна спроможність парламенту / Institutional capacity of parliament	низька / low	низька / low	середня / medium	середня / medium
Ризик політичної узурпації / Risk of political capture	високий / high	високий / high	середній / medium	середній / medium

Джерело: самостійно складено автором за результатами компаративного аналізу

За результатами компаративного аналізу найгіршою альтернативою визначена *пропорційна система з закритими списками*, яка має негативні оцінки за 7 з 10 критеріїв. Основними проблемами є повна відсутність впливу виборця на персональний розподіл мандатів, високий ризик торгівлі місцями у списках та незбалансованість регіонального представництва. Єдиною помітною перевагою є максимальна простота системи для виборців та членів комісій. Проте ця простота досягається ціною повної замкненості процесу формування парламенту від суспільства. *Змішана система* виграно виділяється з-поміж інших можливістю самовисування та міцним зв'язком депутатів із округами. Водночас вона має найгірші результати за 4 з 10 критеріями. Мажоритарна складова змішаної системи збільшує диспропорційність парламенту та кількість «втрачених голосів» виборців, а близько чверті мажоритарних округів ризикують залишитись вакантними через тимчасову окупацію територій, що позначиться на інституційній спроможності парламенту. Традиційно в Україні мажоритарна складова система використовувалась в інтересах партії влади та супроводжувалась використанням різноманітних маніпулятивних електоральних технологій, прямого і непрямого підкупу, адміністративного ресурсу тощо. Оптимальною з-поміж чотирьох моделей видається закладена в чинний *Виборчий кодекс дворівнева пропорційна система з гнучкими регіональними списками*. Ця модель отримала найкращі оцінки за ключовими демократичними критеріями: високий вплив виборця, висока регіональна пропорція, менша кількість «втрачених голосів», нижчий ризик політичної узур-

пації. Основними слабкими місцями є відносна складність системи та обмеження права самовисування. Також аналіз показав, що *модифікація чинної системи законопроектom №13464* не покращує її, а, навпаки, погіршує в розрізі критеріїв впливу виборців на персональний склад парламенту та зростання ризиків торгівлі мандатами з боку партійних керівників.

Зазначимо, що обраний перелік критеріїв, безумовно, не є вичерпним і не охоплює всіх викликів, з якими зіштовхнеться Україна під час організації перших повоєнних парламентських виборів. Важливо розуміти, що жодна виборча система не здатна задовольнити всім вимогам й очікуванням одночасно. І доречно нагадати фундаментальний висновок «теореми неможливості» Кеннета Ерроу: не існує такої процедури голосування, що могла б одночасно відповідати базовим критеріям справедливого й раціонального колективного вибору. Однак, на нашу думку, є достатньо обґрунтованих підстав стверджувати, що закладена в чинний *Виборчий кодекс* модель є більш оптимальною, ніж пропорційна з закритими списками або змішана паралельна система. При цьому чинна модель дійсно потребує точкового доопрацювання і наближення до принципів «відкритих списків» задля посилення впливу виборців.

Зауважимо, що результати нашого компаративного аналізу де-факто збігаються з результатами соціологічного дослідження «Центру Разумкова». У червні 2024 року «Центр Разумкова» провів опитування; в рамках якого респондентам запропонували визначити найкращу, на їхню думку, виборчу систему для обрання Верховної

Ради. Найбільшу підтримку отримала пропорційна система з відкритими списками (41,2%), тоді як за змішану систему висловилися 16,4%, за мажоритарну – 13,5%, за пропорційну з закритими списками – лише 3,8%, і ще майже чверть опитаних не змогли відповісти на запитання. Показово, що паралельно в рамках експертного опитування, пропорційну систему з відкритими списками назвали оптимальною 71,7% експертів (Війна і майбутні вибори в Україні 2024). Такий збіг громадської й експертної думки підкріплює доцільність проведення перших повоєнних виборів до парламенту саме за пропорційною системою з відкритими списками. Відповідно, закладена в чинний Виборчий кодекс система «гнучких» списків має бути взята за основу та доопрацьована задля збільшення впливу преференційних голосів виборців на персональний розподіл мандатів.

Висновки, рекомендації та перспективи подальших досліджень. Організація перших повоєнних виборів до Верховної Ради стане одним із ключових етапів відновлення демократичного політичного процесу в Україні. Питання вибору електоральної системи для перших повоєнних виборів має засадниче значення для майбутньої архітектури політичного представництва. У дослідженні проаналізовано чотири моделі, які станом на 2025 рік є актуальними альтернативами на роль електоральної системи для перших повоєнних виборів. Проведений компаративний аналіз визначив як оптимальну передбачену Виборчим кодексом дворівневу пропорційну систему з регіональними гнучкими списками. Натомість пропорційна система з закритими списками є найгіршим варіантом, і тим загрозливіше виглядають заклики на користь цієї моделі від чинних парламентарів.

Водночас дослідження передбаченої Виборчим кодексом системи та досвіду її

першої апробації на місцевому рівні дозволило зробити акцент на ключових рекомендаціях, як наблизити модель до декларованих «відкритих списків» та збільшити вплив преференційного голосування виборців. Для посилення демократичного потенціалу системи необхідно внести точкові зміни: скасувати бар'єр у 25% від виборчої квоти для просування кандидатів в окружних списках, відмінити механізм автоматичного отримання мандатів «першою дев'яткою» єдиного списку, а також забезпечити розподіл абсолютної більшості мандатів на рівні регіональних, а не загальнодержавних списків. З огляду на актуальний демографічний контекст, потребує корекції й нинішній поділ на регіональні округи. Округи з великою часткою тимчасово окупованої території доцільніше об'єднати з сусідніми областями, ніж формувати там окремі регіональні списки партій. Варто відзначити, що частково ці рекомендації враховані в законопроекті №13464, однак його позитивні новації перекреслюються нормою про неконкурентні переваги для перших номерів регіональних списків, що максимізує ризик торгівлі цими позиціями.

Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з тим, як адаптувати взятую за основу електоральну систему до реального повоєнного контексту. Окремим напрямом подальших досліджень має стати розробка моделей включення до виборчого процесу громадян України, які перебувають за кордоном. У межах чинної пропорційної системи з регіональними відкритими списками вони позбавлені можливості впливати на персональний склад парламенту, оскільки голосують лише за загальнодержавний список партій. Це створює ризики обмеження представництва мільйонів виборців і порушення принципу рівності голосів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьев, А.О. 2017. Сучасна теорія голосування в контексті українських електоральних трансформацій. *Дис...канд. політ. наук, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.* URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/86404548-f499-423c-b168-8ffbb1902541/content>
2. Фісун, О., Авксентьев А. 2021. Дворівнева пропорційна виборча система в Україні: крос-регіональний аналіз першої апробації. *Політичні*

дослідження. Вип. 2: 62-79. <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2021-2-3>

3. Висновки, прийняті під час дев'ятого Діалогу Жана Моне. 2023. URL: <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/74725.pdf>

4. Яшук, М. 2025. Якою буде виборча система після війни. У Верховній Раді назвали формат. *Українські новини.* URL: <https://ukranews.com/ua/news/1080936-yakoyu-bude-vyborcha-systema-pislya-vijny-u-verhovnij-radi-nazvaly-format>

5. Moraski, Bryon. 2016. Adapting to closed-list proportional representation: lessons from Ukraine.

Journal of Elections Public Opinion and Parties 27(2): 1-20.

<https://doi.org/10.1080/17457289.2016.1249484>

6. Sadowski, I., Pohorila, N. 2017. Game of Seats: Electoral Rules, Revolutions, and Affiliation Switching in Ukraine, 1990–2014. *East European Politics and Societies*, 32(1): 142–167. <https://doi.org/10.1177/0888325417728771>

7. Romtsiv, O., Mykiiievych, L. 2023. Electoral systems: advantages, disadvantages, search for optimal options. *Law Journal of the Ivan Franko National University of Lviv* 39: 281–287. <https://doi.org/10.23939/law2023.39.281>

8. Виборчий кодекс України. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

9. Фісун, О., Авксентьев, А. 2021. Як спрацювала пропорційна система «відкритих списків» на місцевих виборах 2020 р. в Харківській області? *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»* Вип. 38: 139–147. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2020-38-17>

10. Ромців, О. 2023. Характеристика виборчої системи України через призму Виборчого кодексу України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. Т. 10. № 2(38): 268–274. <https://doi.org/10.23939/law2023.38.268>

11. Ключковський, Ю., Венгер, В. 2023. Передумови та виклики для організації й проведення виборів в Україні у післявоєнний час. *Рада Європи*. URL: <https://rm.coe.int/ua-2023-elections-needs-assessment-2777-2271-8729-1/1680ae9b59>

12. Проект Закону про внесення змін до Виборчого кодексу України щодо удосконалення правового регулювання організації підготовки і проведення виборів. 2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/56758>

13. Савчук, А., Баштовий, Д., Романюк, П., Бондарчук, А. 2025. Аналітична записка щодо законодавчих ініціатив зі зміни виборчих систем для місцевих і парламентських виборів. *Громадянська мережа ОПОРА*. URL: <https://oporaua.org/vybory/analitichna-zapiska-shhodo-zakonodavchih-initsiativ-zi-zmini-viborchih-sistem-dlya-miscevih-i-parlamentskih-viboriv-25750>

14. Війна і майбутні вибори в Україні: виклики та перспективи: Аналітична доповідь Центру Разумкова 2024. *Національна безпека і оборона* №1-2 (195-196). URL: https://razumkov.org.ua/images/2024/10/28/NSD195-196_2023_ukr.pdf

Стаття надійшла до редакції 30.09.2025

Стаття рекомендована до друку 10.11.2025

Anton Avksentiev

Associate Professor of the Department of Political Science, Ph.D in Political Science, V. N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svoboda Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine a.avksentiev@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0003-0442-2561>

ELECTORAL SYSTEM FOR POST-WAR UKRAINE: CURRENT ALTERNATIVES FOR PARLIAMENTARY ELECTIONS

This study examines the issue of selecting an optimal electoral system for the first post-war elections to the Verkhovna Rada. It argues that the design of the electoral system will have a significant impact on both the representativeness and institutional capacity of the parliament. The article traces the evolution of Ukraine's electoral system and reviews specific electoral models applied in parliamentary elections from 1994 to 2019. It substantiates that the model currently enshrined in the Electoral Code constitutes a system with «flexible» (or «semi-open») rather than fully «open» lists. Four types of electoral systems are identified as relevant alternatives for organizing the first post-war parliamentary elections: proportional representation with closed lists, a parallel mixed system, a two-tier proportional system with flexible regional lists (as defined by the current Electoral Code), and its modified version proposed in Draft Law №13464. A comparative analysis of these models is conducted using 10 key evaluation criteria. The findings support the appropriateness of retaining the current system as the foundation for post-war parliamentary elections. The study draws not only on theoretical insights but also on empirical data from the implementation of this system in the 2020 local elections. The analysis of this experience has led to practical recommendations for transforming the current model into a fully open-list system. Such a transition is expected to enhance the role of preferential voting by citizens and reduce the degree of party leadership control over the allocation of mandates. These recommendations align with data from sociological and expert surveys, highlighting public support for «open lists». The study's conclusions may serve as an analytical basis for improving electoral legislation and making informed

decisions regarding the electoral system during the transitional post-war period. Prospects for further research are outlined, with an emphasis on ensuring the full participation of overseas voters in shaping the personal composition of parliament.

Keywords: *electoral systems, parliamentary elections, post-war elections, electoral code, flexible lists, open lists, Russian-Ukrainian war, Ukraine.*

REFERENCES

1. Avksentiev, A.O. 2017. Modern voting theory in the context of Ukrainian electoral transformations. *PhD thesis*, V.N. Karazin Kharkiv National University. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/86404548-f499-423c-b168-8ffbb1902541/content> (in Ukrainian).
2. Fisun, O., Avksentiev, A. 2021. Two-tier proportional electoral system in Ukraine: cross-regional analysis of the first approbation. *Political Studies*, Iss. 2.: 62-79. <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2021-2-3> (in Ukrainian).
3. Conclusions adopted during the Ninth Jean Monnet Dialogue. 2023. URL: <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/74725.pdf> (in Ukrainian).
4. Yashchuk, M. 2025. What electoral system will be after the war: the format was named in the Verkhovna Rada. *Ukrainian News*. URL: <https://ukranews.com/ua/news/1080936-yakoyu-bude-vyborycha-systema-pislya-vijny-u-verhovnij-radi-nazvaly-format> (in Ukrainian).
5. Moraski, Bryon. 2016. Adapting to closed-list proportional representation: lessons from Ukraine. *Journal of Elections Public Opinion and Parties* 27(2): 1-20. <https://doi.org/10.1080/17457289.2016.1249484>
6. Sadowski, I., Pohorila, N. 2017. Game of Seats: Electoral Rules, Revolutions, and Affiliation Switching in Ukraine, 1990–2014. *East European Politics and Societies*, 32(1): 142-167. <https://doi.org/10.1177/0888325417728771>
7. Romtsiv, O., Mykiiievych, L. 2023. Electoral systems: advantages, disadvantages, search for optimal options. *Law Journal of the Ivan Franko National University of Lviv*, №39: 281-287. <https://doi.org/10.23939/law2023.39.281>
8. Election Code of Ukraine. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (in Ukrainian).
9. Fisun, O., Avksentiev, A. 2021. How did the proportional system with «open lists» work in the 2020 local elections in Kharkiv region? *The Journal of V.N. Karazin Kharkov National University. Issues of Political Science* 38: 139-147. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2020-38-17> (in Ukrainian).
10. Romtsiv, O. 2023. Characteristics of the electoral system of Ukraine through the prism of the electoral code of Ukraine. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*. Vol. 10, No. 2(38): 268-274. <https://doi.org/10.23939/law2023.38.268> (in Ukrainian).
11. Kliuchkovskiy, Y., Venger, V. 2023. Prerequisites and challenges for organizing and conducting elections in Ukraine in the post-war period. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/ua-2023-elections-needs-assessment-2777-2271-8729-1/1680ae9b59> (in Ukrainian).
12. Draft Law on Amendments to the Election Code of Ukraine on Improving the Legal Regulation of the Organization of Preparation and Conduct of Elections. 2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/56758> (in Ukrainian).
13. Savchuk, A., Bashtovyi, D., Romaniuk, P., Bondarchuk, A. 2025. Analytical brief on legislative initiatives to change electoral systems for local and parliamentary elections. *Civil Network OPORA*. URL: <https://oporaua.org/vybory/analitichna-zapiska-shhodo-zakonodavchih-iniciativ-zi-zmini-viborchih-sistem-dlya-miscevih-i-parlaments-kih-viboriv-25750> (in Ukrainian).
14. War and future elections in Ukraine: challenges and prospects: Analytical report by the Razumkov Center. 2024. *National Security and Defence*, No. 1–2 (195–196). URL: https://razumkov.org.ua/images/2024/10/28/NSD195-196_2023_ukr.pdf (in Ukrainian).

The article was received by the editors 30.09.2025.

The article is recommended for printing 10.11.2025.